

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Teze diplomové práce

**Biodynamické zemědělství jako styl ekologického
hospodaření**

Barbora Nováková

© 2015 ČZU v Praze

Souhrn

Diplomová práce se zabývá problematikou biodynamického farmaření, jakožto dílčího sektoru ekologického zemědělství, které může být považováno za trvale udržitelnější, produkující kvalitnější potraviny a k životnímu prostředí šetrnější alternativu konvenčního průmyslového zemědělství. V teoretických východiscích je popsána podstata, specifika a zákonitosti biodynamického hospodaření, vývoj v rámci České republiky a výsledky zahraničních výzkumů v této oblasti. Praktická část dále analyzuje a interpretuje výsledky z kvalitativního výzkumu uskutečněného prostřednictvím případové studie na tuzemských biodynamických farmách, kdy byly primárně zjišťovány přístupy a motivace biodynamických farmářů v ČR. Zjištěné výsledky ukazují, že je rozhodující zejména vztah dotazovaných k životnímu prostředí. Objekty studia motivuje hlavně snaha praktikovat smysluplné a kvalitní zemědělství, nesouhlasí s konvenčními přístupy. Snaží se produkovat energeticky bohaté a kvalitní potraviny, mají zájem navracet půdě ztracenou vitalitu, ne se podílet na její degradaci. Významnou roli v počínání biodynamických zemědělců hraje jejich vlastní svědomí a přesvědčení.

Klíčová slova: Biodynamické zemědělství, Demeter, konvencionalizace, udržitelnost, případová studie

Cíl práce

Cílem předkládané diplomové práce je zmapovat biodynamické farmaření jako dílčí sektor ekologického zemědělství v České republice, popsat jeho podstatu, specifika, zákonitosti a vývoj v kontextu ČR. Specifickým cílem je poskytnout vhled do motivace a přístupů v tuzemsku hospodařících biodynamických zemědělců prostřednictvím případové studie.

Metodika

Diplomová práce se skládá ze dvou částí. Teoretická část bude založena na studiu sekundárních dat, odborné literatury, tematických článků, propagačních materiálů, videozáznamů z konferencí a přednášek. Tato literární rešerše se na úvod pozastaví nad aktuálními tématy týkající se konvenčního zemědělství, dále popíše problematiku biodynamického farmaření, přiblíží již provedené zahraniční výzkumy v této oblasti, poté zmíní osobnost Rudolfa Steinera či další aplikace anthroposofie.

Dále navazuje praktická část skládající se z popisu sledovaných případů a analýzy, která bude řešena kvalitativním postupem výzkumu. Data budou shromážděna prostřednictvím různých technik sběru dat, studiem písemných dokumentů a rozhovory. Aplikovaná případová studie se bude zabývat zjišťováním motivace a přístupů zástupců biodynamických farem u nás. Na základě předchozího studia sekundárních dat a s ohledem na cíle práce bude vypracováno schéma závazných otázek pro polostrukturovaný rozhovor jako metodu sběru dat kvalitativního šetření. Jednotlivé individuální rozhovory s objekty studia, tedy hlavními zástupci biodynamických farem v České republice, budou nahrány na zvukový záznam a jejich přepis poslouží jako zdroj dat pro následnou analýzu. Pro zachování anonymity objektů studia budou jména respondentů změněna. Uskuteční se pět rozhovorů, přičemž budou zástupci vybráni zejména podle jejich ochoty spolupráce a časových možností.

Poté pomocí syntézy zjištěných poznatků všech částí diplomové práce bude učiněn závěr.

Diskuze

Nejprve je důležité zmínit, že biodynamické hospodaření není pro každého, kdo chce hospodařit jinak, kvalitněji a k přírodě šetrněji. Je zde totiž důležité pochopit, že biodynamika nemá pouze materiální stránku, ale i duchovní rozměr. Člověk musí alespoň tušit, že existuje něco jako anthroposofie, jinak nemůže nikdy správně porozumět principům biodynamického farmaření. Každý respondent zná „Zemědělský kurz“ Rudolfa Steinera. Toto dílo poskytuje základní informace. Bez seznámení se skutečnostmi z této publikace bude pro laiky velmi obtížné pochopit souvislosti.

Myslím si, že nezasvěcení lidé mohou biodynamické hospodaření odsuzovat například z neznalosti, laického pohledu, určitých předsudků či z pouze materialistického pohledu na svět. Specifika biodynamiky se totiž také vyznačují, jak je v práci několikrát zmíněno, a jak i respondenti uvádějí při výzkumu, v cítění, souznění a vnímání energií a naplňování potřeb přírody. Právě kvůli jeho spirituální stránce je podle mě tento styl ekologického zemědělství podhodnocován a není mu věnovaná větší pozornost.

Podle mého názoru, kdo pronikne do zákonitostí biodynamiky, bude je chtít opravdu pochopit a připustí si duchovní rozměr bez skeptičnosti, má šanci v něm objevit pozitiva a skrytý potenciál. Je třeba být spíše idealisticky zaměřený člověk, aby došlo k porozumění. Stejný názor mají i někteří dotazovaní respondenti.

Závěr

Vzhledem k cíli práce byla v teoretických východiscích popsána podstata, zákonitosti, specifika a vývoj biodynamického zemědělství v kontextu ČR. Literární rešerše obsahuje mimo jiné také výsledky zahraničních výzkumů, které prokazují efektivnost biodynamického hospodaření a jeho pozitivní vliv na kvalitu půdy a produkovaných potravin.

Co se týká praktické části a výzkumu, po analýze rozhovorů se dá konstatovat, že hlavní motivace zemědělců spočívá zejména v jejich vztahu k životnímu prostředí, většina dotazovaných má k přírodě hluboký vztah, a proto se snaží o šetrný přístup, obnovu špatného stavu a rovnováhu v prostředí. Dotazovaným biodynamikům jde o to, přírodě vracet, pečovat o krajinu, živé bytosti a produkovat potraviny, které člověku zajistí co nejvíce potřebné energie. Dále respondenty motivuje hledání zdravějšího životního způsobu a také jejich vlastní svědomí. Všichni vidí v biodynamice smysl.

Z analýzy vyplývá, že zájem o biodynamické produkty roste, ale zároveň analýza vyvrací pouze ekonomický motiv respondentů. Na to, jestli dotazovaní hospodaří biodynamicky, nemá vliv jejich předchozí vzdělání, ani to, jestli studovali zemědělský obor či nikoliv. Většina respondentů se biodynamice začala věnovat z vlastního přesvědčení, které bylo způsobeno vývojem jejich osobnosti, jen v jednom zkoumaném případě šlo o působení a vliv zvenčí, kdy se respondent k biodynamice nedostal vlastním snažením.

Všichni dotazovaní se inspirovali díly Rudolfa Steinera a shodují se, že on ve své literatuře nastiňuje obecné principy. Zákonitosti biodynamického života jsou platné všude, ale v každém prostředí, na každé farmě jsou jiné podmínky, tudíž se nedá přesně striktně stanovit jednotný návod jak farmařit. Někteří respondenti se neřídí Steinerem ve všech případech, ale oceňují jeho nápady jako dobrou pomoc. Biodynamický systém je podle nich stále ve vývoji. Z toho důvodu je nutné pořád zkoušet něco nového. Záleží zejména na půdním základu, klimatických podmínkách a také lidských preferencích.

Co se týká konvenčního zemědělství, většina dotazovaných s ním má zkušenosti, pracovali v něm dříve, než přešli na biodynamiku. Všichni na něj mají stejný názor. Nesouhlasí s jeho postupy, vadí jim hlavně používání chemie a ignorace osevních postupů, kdy stále více zemědělců vysazuje ekonomicky výhodné plodiny. Nesouhlasí s tím, jak se v konvenčním zemědělství obdělává půda a podobně. Kvalitu produktů pocházejících z tohoto zemědělství považují za nevyhovující, sami tyto potraviny nekupují rádi. Nejrady konzumují biodynamické produkty ze svého zemědělství.

Co se týká stavu krajiny a půdy při přechodu na biodynamické zemědělství, dotazovaní potvrzují viditelné změny. Prostředí se mění k lepšímu. Respondenti se podle rámce, který nastiňuje Rudolf Steiner, snaží kultivovat krajinu a své pozemky.

Bylo zjištěno, že člověk, který vyšel z Waldorfské školy, bere biodynamický přístup jako běžný, neodděluje ho od svého osobního života, bere ho jako svou součást. Vzdělání však úplně neovlivňuje toto prolínání, protože někteří respondenti pocházející z běžných základních škol také označili biodynamiku za způsob jejich života nebo tvrdili, že biodynamika kladně ovlivňuje jejich osobní vývoj.

Co se týče názorů respondentů na trvalou udržitelnost, stav planety a možnost tyto skutečnosti biodynamikou ovlivnit, většina dotazovaných zmínila potřebu změny celkového systému a narazila na problematiku poskytování dotací, na kterou měli všichni negativní názor. Většina farmářů věří v efektivnost biodynamického hospodaření, je to podle nich prospěšný model farmaření, ale v celosvětovém kontextu vidí jeho funkčnost spíše skepticky.

Z podstaty biodynamického zemědělství, z jeho rámce, způsobů a pravidel, kterými se tento styl ekologického zemědělství řídí lze usuzovat, že by tento styl ekologického hospodaření mohl mít potenciál trvalé udržitelnosti. Další otázkou jsou však podmínky současného světa, ve kterých je velmi obtížné a zřejmě i nemožné, ať už kvůli obrovskému počtu světové populace, či z jiných důvodů, změnit systém produkce zemědělských výrobků a většinu konvenčně hospodařících podniků převést na biodynamický způsob farmaření.

Citovaná literatura

Beck, Ulrich. *Riziková společnost.* Praha : Slon, 2004. 431 s. ISBN 80-86429-32-6.

Dabbert, S., Häring, A. M., Zanolì, R. *Organic Farming.* New York : Zed Books, 2004. 169 s. 1-84277-327-5.

Hradil, Radomil. *Co je biologicko-dynamické zemědělství.* Praha : PRO-BIO LIGA, 2011. ISBN 978-80-904223-4-6.

KOHÁK, Erazim. *Zelená Svatozář, kapitoly z ekologické etiky.* 3. vyd. Praha : A. Miltová, J. Ryba, 2000. 204 s. ISBN 80-85850-86-9.

Samsonová, Pavlína. *Produkce osiv v ekologickém zemědělství.* Šumperk : Bioinstitut, 2012. 128 s. ISBN 978-80-87371-01-5.

Steiner, Rudolf. *Anthroposofie.* Přerov : Michael, 1999. 151 s. 80-86340-02-3.

Steiner, Rudolf. *Zemědělský kurz.* Šumperk : PRO-BIO Šumperk, 1998. 152 s. ISBN 978-80-71984-19-1.

Švachula, V., Dvořák, P., a kol. *Výzkum a zkušenosti - pěstování rostlin v ekologickém zemědělství.* Praha : ČZU v Praze, 2013. 57 s. Vydání u příležitosti stejnojmenného semináře. ISBN 978-80-213-2385-8.

Urban, J., Šabatka, B., a kolektiv. *Ekologické zemědělství.* Praha : MŽP a PRO-BIO Šumperk, 2003. ISBN 80-7212-274-6.

Valenta, O., Hladík, P., a kol. *Budoucnost kvality a bezpečnosti potravin v Česku.* Praha : Slon, 2011. ISBN 978-80-7419-056-8.

Elektronické a internetové zdroje:

Albert.cz. Pro novináře. *Albert.cz.* [Online]. 2015. [Cit. 2015-2-17]. Dostupný z WWW: <http://www.albert.cz/pro-novinare/tiskove-zpravy/stante-se-farmarem-albert-spousti-svou-novou-sberatelskou-kampan>.

Anthroposofická společnost. Anthroposofická společnost. *anthroposof.cz.* [Online]. 2009. [Cit. 2014-8-2]. Dostupný z WWW: <http://www.anthroposof.cz/co-je-anthroposofie/rudolf-steiner/>.

Asociace waldorfských škol. Waldorfské školy. *iwaldorf.cz.* [Online]. 2008. [Cit. 2014-8-1]. Dostupný z WWW: http://www.iwaldorf.cz/wald_ped.php?menu=ped-owa.

Biodynamika.cz. Přehledová tabulka Biodynamických přípravků. *Biodynamika.cz.* [Online]. 2015. [Cit. 2014-10-10]. Dostupný z WWW: <http://www.biodynamika.cz/prehledova-tabulka-biodynamickych-pripravku/>.

Bioinstitut. Biodynamické zemědělství. *Bioinstitut.* [Online]. 2010. 41 s. (PDF). [Cit. 2014-8-20]. Dostupný z WWW: http://www.bioinstitut.cz/documents/BD_prezentace_000.pdf.

Bioinstitut. Biologicko-dynamické zemědělství. *Bioinstitut*. [Online]. 2004. 269 s. (PDF). [Cit. 2014-8-20]. Dostupný z WWW: http://www.bioinstitut.cz/documents/Ekologie15_Biodynamika.pdf.

Biospotřebitel.cz. Environmentální a společenský rozměr biodynamiky. *biospotrebitel.cz*. [Online]. 2012. [Cit. 2014-10-10]. Dostupný z WWW: <http://biospotrebitel.cz/chci-znat-bio/alternativni-zemedelske-systemy/biodynamika/envi-rozmer>.

Demeter Biodynamic Quality. Demeter Biodynamic Quality. *demeter.net*. [Online]. 2014. [Cit. 2014-8-1]. Dostupný z WWW: <http://www.demeter.net/>.

Dox, Centrum současného umění. Rudolf Steiner a současné umění / Myslet bez konce. *dox.cz*. [Online]. 2011. [Cit. 2014-10-20]. Dostupný z WWW: <http://www.dox.cz/cs/vystavy/rudolf-steiner-a-soucasne-umeni-myslet-bez-konce>.

Krbcová, Lenka. Boom farmářských trhů: za dva roky narostly trojnásobně. *Vitalia.cz*. [Online]. 2013. [Cit. 2015-1-30]. Dostupný z WWW: <http://www.vitalia.cz/clanky/boom-farmarskych-trhu-za-dva-roky-narostly-trojnaso-bne/>.

Lymbery, Philip. Philip Lymbery, Farmageddon. Vimeo. [Online] 2015. [Cit. 2015-1-23]. Dostupný z WWW: vimeo.com/117511477.

Niggli, U. Fliessbach A., a kol. Zemědělství s nízkými emisemi skleníkových plynů. *bioinstitut.cz*. [Online]. 2011. [Cit. 2014-8-20]. Dostupný z WWW: http://www.bioinstitut.cz/documents/web_klima.pdf. 978-80-87371-11-4.

Stíbral, Karel. Mezi uměním a mystikou – Rudolf Steiner v DOXu. *ekolist.cz*. [Online]. 2011. [Cit. 2014-10-20]. Dostupný z WWW: <http://ekolist.cz/cz/kultura/clanky/mezi-umenim-a-mystikou-rudolf-steiner-v-doxu>.

Uhnák, Tomáš. Skutečná cena levných potravin. *a2larm.cz*. [Online]. 2015. [Cit. 2015-1-30]. Dostupný z WWW: <http://a2larm.cz/2015/01/skutečna-cena-levných-potravin/>.

Vlašicová, Eliška. *Biodynamické zemědělství u nás a ve světě*. [pdf] Praha, 2013. ISBN 978-80-213-2379-7.